HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

יכול לא יהו נזירין ת״ל איש האיתמר א״ר יוחנן הלכה היא בנזיר [א] אי הכי [1]איש כי יפליא נדר בערכך בערכין למה לי מכדי האיתקש ערכין לנדרים דאמר קרא איש כי יפליא נדר בערכך והתניא[א] גבי נדרים איש מה ת״ל [2]איש (א) איש [א]לרבות את העובדי כוכבים שהן נודרים נדרים ונדבות כישראל איש כי יפליא בערכין למה לי אלא האי איש מיבעי ליה לאיתויי [ב][ב]מופלא סמוך לאיש הניחא למ״ד [ג][ג]מופלא סמוך לאיש דאורייתא אלא למ״ד דרבנן איש כי יפליא למה לי לאיתויי מופלא סמוך לאיש דעובד כוכבים הניחא [ד]למאן דאמר בני ישראל נערכין ואין העובדי כוכבים נערכין יכול לא יהו מעריכין תלמוד לומר איש שפיר אלא למ״ד בני ישראל מעריכים ואין העובדי כוכבים מעריכים יכול לא יהו נערכין תלמוד לומר איש אפי׳ [ד]תינוק בן חדש בר עירוכי הוא כי יפליא למה לי א״ר אדא בר אהבה לאיתויי עובד כוכבים גדול דאע״ג דגדול הוא (ב) אינו יודע להפלות אלא כי יפליא דכתב רחמנא גבי נזירות למה לי מכדי האיתקש נזירות לנדרים כי יפליא למה לי לאיתויי ידים שאינן מוכיחות [ה]דאיתמר ידים שאינן מוכיחות אביי אמר הויין ידים רבא אמר [ה]לא הויין ידים לאביי ניחא אלא לרבא מאי איכא למימר אלא כי יפליא מיבעי ליה לכדרבי טרפון [ו]דתניא רבי יהודה אומר משום רבי טרפון אין אחד מהן נזיר לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה הניחא לרבי טרפון אלא לרבנן מאי איכא למימר אלא מיבעי ליה [ז]לכדתניא [ח][ו]היתר נדרים פורחין באויר ואין להן על מה שיסמוכו רבי אליעזר אומר [ט]יש להם על מה שיסמוכו שנא׳ [1]איש כי יפליא [3]כי יפליא שתי פעמים אחד הפלאה לאיסור ואחד הפלאה להיתר:

מתני׳

היא בנזיר שהאב מזיר את בנו בנזיר א]הואיל דלאו מקרא נפקא ליכא לך למימר דבני ישראל אתא לומר דישראל מדירין את בניהם בנזיר ולא העובדי כוכבים ואתא איש לרבות את העובדי כוכבים בנזיר עצמו בלא קרבן אלא דהאי דכתיב בהו ישראל קא ממעט להו מנזירות לגמרי: **איש כי יפליא דכתב רחמנא גבי ערכין למה לי.** בשלמא איש דכתב גבי נזיר איידי דכתיב אשה שהוא לצורך כתב נמי איש שלא לצורך ב]ואיש דגבי נדרים לרבות את העובדי כוכבים שיהו נודרין נדרים ונדבות כישראל אלא איש כי יפליא דכתב רחמנא גבי ערכין למה לי דמכדי איתקש ערכין לנדרים דאמר קרא איש כי יפליא נדר בערכך דבחד קרא כתבינהו רחמנא ותניא גבי נדרים כו׳ וה״ה לגבי ערכין נמי דאיתרבו להו עובדי כוכבים שיהו נערכים כישראל אלא איש כי יפליא למה לי: **לאתויי מופלא הסמוך לאיש.** ג]דישראל שיהו נודרין נדרים: **אלא למ״ד דרבנן היא.** ד]דנדרים נבדקין איש כי יפליא למה לי: **לאתויי מופלא הסמוך לאיש דעובד כוכבים.** ה]מדאורייי׳ נודרין נדרים. ואל תתמה משום דבישראל אין מופלא הסמוך לאיש נודרין נדרים מן התורה שכן מצינו בכמה מקומות שהחמירה תורה על העובד כוכבים כגון בשורו של כנעני שהזיק לשורו של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם ושל ישראל שנגח של כנעני בין תם בין מועד פטור (ב״ק דף לז:): **הניחא למאן דאמר בני ישראל נערכין ואין העובדי כוכבים נערכין יכול לא יהו מעריכין ת״ל איש.** גבי נדרים ואיתקוש ערכין לנדרים ו](מיהו) שפיר הוא דאתא איש כי יפליא לאיתויי מופלא הסמוך לאיש דעובד כוכבים דיכול להעריך: **אלא למ״ד דבר אל בני ישראל ישראל מעריכין ואין העובדי כוכבים ז]גדולים מעריכין כלל יכול לא יהו נערכין ת״ל איש.** גבי נדרים איתקש ערכין לנדרים להא מילתא שיהו ח]גדולים נערכין הלכך (ג) ט]דלדידיה לא אתא איש [כי יפליא דנערכין] אלא לאיתויי מופלא הסמוך לאיש דעובד כוכבים דהוי נערך ולא מצריך קרא כיון דמשמע ליה איש דנדרים שהן נערכין הא ודאי פשיטא ליה דכיון דבתורת נערכין הן דאפילו עובד כוכבים בן חדש בר ערוכי הוא באותו ערך האמור בענין: **אמר רב אדא בר אהבה כי אתא האי כי יפליא לאיתויי עובד כוכבים גדול דאע״ג דגדול הוא (ד) אינו יודע להפלות.** דאע״פ דבישראל כיון שהוא גדול אע״פ שאינו יודע להפלות דבריו קיימים כדתנן בפרק יוצא דופן (נדה דף מה:) לאחר הזמן אע״פ שאינו יודע לשם מי נדר דבריו קיימין גבי עובד כוכבים מיהא אינו יכול להעריך ולנדור עד שיהא גדול ויודע להפלות לדברי הכל דאילו להאי תנא דאמר יכול לא יהו מעריכין ת״ל איש גבי נדרים לרבות את העובדי כוכבים שיהו מעריכין בעובד כוכבים גדול ויודע להפלות קאמר אבל בעובד כוכבים שאינו יודע להפלות לא ואידך תנא נמי דקאמר ואין העובדי כוכבים מעריכין בעובד כוכבים גדול שאין יודע להפלות קאמר אבל גדול ויודע להפלות יכול להעריך ולידור דאיתקוש ערכים לנדרים ובנערכים הוא דפליגי אבל במעריכין דברי הכל עובד כוכבים גדול שאינו יודע להפלות לא י]ואתא האי איש כי יפליא למעוטי. ודקאמר יכול לא יהו נערכין ת״ל איש לאו מדיוקא דאיש כי יפליא נפקא אלא מאיש איש דנדרים נפקא דאיתקש ערכין לנדרים אלא איידי דקאמר אידך תנא ת״ל איש קאמר איהו ת״ל איש: **אלא כי יפליא לגבי נזיר ל״ל.** בשלמא איש איידי דכתיב אשה לצורך כתב נמי איש שלא לצורך כדכתיב איש או אשה כי יפליא לנדור נדר וגו׳ וכן איש גבי ערכין יתירא הוא משום דכתיב בההיא פרשתא אם זכר אם נקבה ואתא ליה לדרשא דבעינן עובד כוכבים גדול שיודע להפלות אלא כי יפליא דגבי נזירות ל״ל: **מכדי הא איתקש נזירות לנדרים.** כדכתיב נדר נזיר ובנדרים כתיב הפלאה וכיון דבנדרים כתיב הפלאה בנזירות ל״ל כ]: **לאיתויי ידים שאינן מוכיחות דהויין ידים.** בין בנזירות בין בנדרים בנזיר כגון דאמר אהא וכדאמר לעיל בפ״ק (דף ג:) כגון שנזיר עובר לפניו ולגבי נדרים נמי כגון דאמר מודרני ממך לאסור שיהנה משלו ולא אמרינן (ה) דלמא לא משתעינא בהדך קאמר וכדאמר בפ״ק דנדרים (דף ה.). אלא למ״ד לא הויין ידים מאי איכא למימר. ופלוגתא דאביי ורבא ל] בפ״ק דנדרים [ה:]: **הניחא לרבי טרפון אלא לרבנן.** דאמרי בפירקין דלעיל [לג:] שכולן [נזירים] מאי איכא למימר: **היתר נדרים פורחין באויר.** העולם שאין להן מקרא מן התורה על מה שיסמוכו מ]: **שנאמר כי יפליא.** אחד ט) בנזיר ואחד י) בנדרים: **אחד הפלאה לאיסור.** שלא לבטל את הנדר כשאין בו חרטה: **ואחד הפלאה להיתר.** כשיש בו חרטה. ובמסכת חגיגה קאי:

מתני׳

הניחא למאן דאמר. בערכין בני ישראל נערכין ולא עובדי כוכבים יכול לא יהו מעריכין ת״ל איש ודאי י״ל דאתא איש לומר דעובד כוכבים מופלא סמוך לאיש יכול להעריך אלא למ״ד בני ישראל[1] ולא עובדי כוכבים יכול לא יהו נערכין ת״ל איש ואפילו מבן חדש בר ערוכי הוא י)(לגבי) נערך[2]:

לאיתויי עובד כוכבים גדול. כלומר לאשמועי׳ דאע״ג דגדול הוא אם אינו יודע להפלות לא הוי נדרו נדר משא״כ בישראל דלא בעינן יודע להפלות בגדול והאי דקאמר יכול לא יהו נערכין ת״ל איש לאו דווקא אלא אסמכתא בעלמא דעיקר קרא אתא לגדול שאינו יודע להפלות ונערכין מסברא מקרא דנודרים נדבות כישראל:

לאיתויי עובד כוכבים גדול דאע״ג דגדול הוא אם אינו יודע להפלות לא. והשתא הוי לאתויי כמו למעוטי דאשמועינן דהיכא דהעובד כוכבים אינו יודע להפלות אין נדרו נדר אע״ג דגדול הוא מה שאין כן בישראל דגדול נדרו נדר אפילו אינו יודע להפלות וא״ת והא גבי ערכין קיימינן ואפי׳ עובד כוכבים גדול יודע להפלות אין מעריכין ויש לומר דאם אין ענין לערכין תנהו ענין לנדרים:

איש כי יפליא דכתיב גבי נזיר למה לי לאיתויי ידים שאין מוכיחות. האי לאיתויי נמי הוי כמו למעוטי וכדדרשינן בפ״ק דנדרים (דף ה:) ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים [מאיש] כי יפליא מה עיקר נזירות בהפלאה אף ידות בהפלאה: דאיתמר ידים שאין מוכיחות אביי אמר לא הויין ידים ורבא אמר הויין ידים. כך כתוב בספרים ואומר ר״ת דגירסא הפוכה היא ומשובשת ובגירס׳[3] דריש מס׳ נדרים (דף ה:) גרסינן הכי[4] דגרים איפכא רבא אמר לא הויין ידים אביי אמר הויין ידים דאי לאו הכי אין לייש׳ מה שגרים בספרים הכא הניחא לרבא אלא לאביי מאי איכא למימר ולמאן דגרים במילתיה דרבא לא הויין ידים ניחא וכדדרשינן פ״ק דנדרים מכי יפליא דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וריב״א מיישב גירסת הספרים דהכא וכי יפליא יתירא דכתיב ב׳ פעמים קדריש ועל זה קאמר ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות והשתא לאיתויי הוי לרבות וכן משמע במסקנא דמסיק אחד הפלאה לאיסור ואחד הפלאה להיתר ור׳ יהודה משום רבי טרפון מהפלאה יתירא דריש: אין אחד מהם נזיר. לעיל בפ׳ בית שמאי (דף לד.) תנן לה: **כי יפליא** [כי יפליא ב׳ פעמים]. אחד בפרשת נזיר ואחד בפרשת נדרים ומיהו איש לא דריש ושמא איידי דאיצטריך למיכתב כי יפליא כתיב נמי איש:

חומר

עין משפט נר מצוה

ח א מיי׳ פ״ג מהלכות מעשה הקרבנות ה״ג:

ט ב מיי׳ פ״א מהלכות ערכין הלכה טו:

י ג מיי׳ פי״א מהלכות נדרים הלכה ד סמג לאוין רמב [טוש״ע י״ד סימן רלג]:

יא ד מיי׳ פ״א מהל׳ ערכין הלכה ג סמג עשין קכח:

יב ה מיי׳ פ״א מהלכות נדרים הלכה כג סמג לאוין רמב טוש״ע י״ד סימן רו סעיף א:

יג ו מיי׳ פ״ו מהלכות שבועות הלכה ב:

* * *

הגהות התוספות

1. נ״ל בני ישראל מעריכין.
2. נ״ל לגבי נערך לא שייך להזכיר מופלא סמוך לאיש.
3. נ״ל וכגירסא. 4. נ״ל הכא. וכ״ה בס״י.

* * *

פי׳ הרא״ש

אי הכי איש כי יפליא דכתב רחמנא גבי ערכין למה לי לעיל דדרשינן מיניה לרבות העובדי כוכבים שנערכין למה לי: מכדי אתקש ערכין לנדרים וכיון דקי״ל דעובדי כוכבים נודרים נדרים ונדבות כישראל ממילא אפילו אי לא כתיב איש הוה מוקמי׳ מיעוטא דבני ישראל למעוטי עובדי כוכבים שאינן מעריכין ולא למעוטי שאינן נערכין דסברא הוא להשוות ערכין לנדרים בכל מה שנוכל ומיעוטא מוקמי׳ ליה למאי דמסתבר טפי דהיינו שאינן מעריכין: לאתויי מופלא סמוך לאיש והא דקתני בברייתא יכול לא יהו נערכים ת״ל איש לאו דוקא דמנדרים ילפינן שהעובדי כוכבי׳ נערכים אלא תנא לפום ריהטיה נקט הך דרשא דאי לאו דשמעי׳ ליה ממקום אחר הוה דרשי׳ ליה מהאי קרא: הניחא למ״ד מופלא סמוך לאיש דאורייתא פלוגתא היא בנדה פ׳ יוצא דופן. לאתויי מופלא סמוך לאיש דעובד כוכבים ואם אינו ענין לערכין דמבני ישראל ממעטי׳ דאין העובדי כוכבים מעריכין תנהו ענין לנדרים (וא״ע) [ואף למ״ד] דבישראל לא הוה אלא דרבנן בעובד כוכבים הוי דאורייתא והיינו טעמא דכיון דישראל אתי לכלל בל יחל כשיהיה גדול לא מרבינן שיהיה נדרו נדר עד דאתי לכלל בל יחל אבל עובד כוכבים דליתא בבל יחל דקרא ומרבינן ליה מאיש כי יפליא מרבי׳ אפילו מופלא סמוך לאיש: הניחא למ״ד במסכת ערכין פ״ק בני ישראל נערכים ולא העובדי כוכבים נערכים יכול לא יהיו מעריכים ת״ל איש וטעמא מפרש התם דמסתבר ליה לאוקומי רבויא למעריך ולא לנערך מידי דהוי אטומטום ואנדרוגינוס דמעריכין ואינם נערכים שפיר דמרבינן עובד כוכבים מופלא סמוך לאיש דמעריכין אלא למאן דמוקי רבויא לנערך למה שייך לרבוייה מופלא סמוך [א] (שיסמוכו אלא רמז בעלמא שדרשו חכמים איש כי ידור וכו׳ הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו) לאיש שנערך אפי׳ בן (חמשה חדשים) [חודש] בר ערוכי הוא לאתויי עובד כוכבים גדול שאינו יודע להפלות שאינו מעריך ולפי שכבר דרש מבני ישראל למעט עובדי כוכבים נקט האי לישנא לאתויי עובד כוכבים ופי׳ כמו למעוטי כלומר לאתויי גם זה לאותו דין שמיעטנו כבר עובד כוכבים ותקשה תרי מיעוטי ל״ל תריץ דאי לא כתיב אלא חד מיעוטא הוי מוקמינן ליה בגדול שאינו יודע להפלות אע״פ שאם היה ישראל היה מעריך השתא דעובד כוכבים הוא אינו מעריך [ב] ובכה״ג לא הוה מצי למימר לאתויי מופלא סמוך לאיש וצריך תרי קראי דמחד קרא הוה ממעטי׳ דוקא מופלא סמוך לאיש משום דסוגיא זו למ״ד מופלא סמוך לאיש דרבנן (ומחד קרא ממעטי׳ אפילו עובד כוכבים גדול) והא דקתני יכול לא יהיו נערכים לאו דוקא אלא אסמכתא בעלמא הוא במסכת נדרים ילפינן דעובד כוכבים נערך ועיקר קרא אתא לעובד כוכבים גדול שאינו יודע להפלות וי״מ דאם אינו ענין לערכין דהא אין מעריכין תנהו ענין לנדרים מה שאין כן בישראל דלא בעי׳ יודע להפלות מכדי הא איתקש נזיר לנדרים ונדרים לערכין ובערכין כתיב כי יפליא וכל מאי דדרשת מניה ה״ה לנדרים דאיתקש לערכין איש כי יפליא לנדור נדר נזיר דכתב [רחמנא גבי נזירות] [למ״ל]. לאתויי ידים שאינן מוכיחות פי׳ למעוטי וכדדרשינן פ״ק דנדרים מאיש כי יפליא דידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים. ה״ג דאתמר ידים שאינן מוכיחות אביי אמר הויין ידים רבא אמר לא הויין ידים לרבא ניחא אלא לאביי מאי איכא למימר וכו׳

וי״מ לאתויי ידים שאינן מוכיחות דהויין ידים כהך דתנינן לעיל פ״ק האומר אהא הרי זה נזיר ואוקימנא בשנזיר עובר לפניו ולא אמרינן אהא בתענית קאמר ומייתי מדאיש כי יפליא מרבי׳ דהפלאה כי האי חשיבי הפלאה: היתר נדרים וכו׳ אין להם מקרא:

מסורת הש״ס

א) חולין יג: מנחות עג: [תמורה ב:], ב) [תמורה שם], ג) [לעיל כט: נדה מו:], ד) ערכין ה:, ה) נדרים ה: [מכר בקדושין ה: גיטין פה:], ו) לעיל לד. וש״נ, ז) [נ״ל לכדתנן], ח) חגיגה י., ט) [נ״ל בערכין וכ״כ רש״י בחגיגה י.], י) [נ״ל בנזיר וכ״כ רש״י בחגיגה י.], כ) ג׳ א״מ ועובד כוכבים,

* * *

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ נְפָשֹׁת לַייָ: ויקרא כז ב
2. דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל נִדְרֵיהֶם וּלְכָל נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַייָ לְעֹלָה: ויקרא כב יח
3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַייָ: במדבר ו ב

* * *

נוסחת הריב״ן

א] והואיל כו׳ לית לך למימר דבני ישראל דכתיב אתא: ב] שלא לצורך ואיש דגבי ערכין לרבות העובדי כוכבים שיהו נערכים ואיש דגבי נדרים כו׳: ג] אם ישראל הן שיהו: ד] דנדריו: ה] דמדאורייתא: ו] מיהו מעריכין בעובד כוכבים גדול לדידיה שפיר: ז] ואין העובדי כוכבים מעריכין: ח] עובדי כוכבים נערכין: ט] הלכך לדידיה לא אתאי האי כי יפליא דנערכים לאתויי מופלא הסמוך לאיש דעובד כוכבים דהוי נערך דאי משום מופלא דעובד כוכבים דלהוי נערך איצטריך קרא כיון דמשמע ליה: י] דאתא האי איש כי יפליא למעוטי הס״ד: כ] למה לי למכתב הס״ד: ל] דאביי ורבא היא: מ] שיסמוכו שיש היתר לנדרים הס״ד:

* * *

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מה ת״ל איש לרבות כצ״ל ותיבת איש נמחק: (ב) שם דאע״ג דגדול הוא ואינו יודע להפלות לא אלא כי יפליא: (ג) רש״י ד״ה אלא למ״ד דבר וכו׳ הלכך לדידיה לא אתא וכו׳ ולא צריך קרא דכיון דמשמע: (ד) ד״ה אמר רב אדא וכו׳ ואינו יודע להפלות לא דאע״פ: (ה) ד״ה לאיתויי וכו׳ ולא אמרינן דלא מישתעינא:

* * *

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ (אי הכי) תא״מ (וכן ליתא ברש״י ותוספות):

* * *

מוסף רש״י

מה ת״ל איש איש. איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל אשר יקריב קרבנו וגו׳ (חולין יג:). **ת״ל איש.** איש משמע כל דהו (ערכין ה:). **ידים שאינן מוכיחות.** בית יד אחיזת הדבר אע״פ שאין מוכיח אחיזת לשון גמור (קדושין ה: וכעי״ז גיטין פה:). **אין אחד מהן נזיר.** שנים יושבין ואחד עובר, זה אומר פלוני העובר נזיר הוא וזה אומר אינו נזיר, ואמר אחד הריני נזיר אם כמותו הוא שהוא נזיר, וחבירו אומר הריני נזיר אם כמותו הוא שאינו נזיר, ושניהם מתכוונים לנזירות, ונמצא כאחד מהם, ואמר ר׳ טרפון אין אחד מהן נזיר, שעל ספק אמר דבריו תחילה ואין זו הפלאה, דכי יפליא איש יפרש משמע (סנהדרין כה. וכעי״ז ערובין פב. וחגיגה י.). **לפי שלא נתנה נזירות.** להיות נזיר בתלייה ובספק, **אלא להפלאה.** בהפלאה ודאית מפורשת (חגיגה י.) שיהא נדרו מפורש על הודאי ולא בתורת ספק אי נזיר אותו הבא כנגדו (ערובין פב.) דבעינן בשעה שנדר שיהא יודע אי הוי נזיר (נדרים יט:). **היתר נדרים פורחין באויר.** התרת נדרים שאמרו חכמים שהחכם מתיר את הנדר, מעט רמז יש במקרא ואין על מה לסמוך, אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה (חגיגה י.). **כי יפליא שתי פעמים.** אחד בערכין ואחד בנזיר, כי יפליא נדר בערכך, כי יפליא לנדור נדר נזיר (שם). **אחד הפלאה לאיסור ואחד הפלאה להיתר.** כוליה הפלאה לשון פירוש, כתרגומו ארי יפרש, ולמה כתב הפלאה בשניהן, אחת כשפירש ונדר ואסר עצמו בנדר ואחת שחוזר ומפרש לפני החכם ואומר כן נדרתי ולדעת כן לא נדרתי והרי הוא בא לידי חרטה ומתוך כך בא לידי היתר (שם).

א) כ״ז שייך למטה אחר תיבת אין להם מקרא. ב) ומחד קרא ממעטינן אפילו עובד כוכבים גדול שיודע להפלות ובכה״ג כצ״ל.